

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาระดับปฏิบัติการพัฒนาตนเอง ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. สมมติฐานการวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปผลการวิจัย
6. อภิปรายผล
7. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาระดับปฏิบัติการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา และเปรียบเทียบปฏิบัติการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน ตลอดจนศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3

สมมติฐานการวิจัย

ผู้บริหารในสถานศึกษาขนาดต่างกัน มีระดับปฏิบัติการในการพัฒนาตนเองแตกต่างกันทั้ง โดยรวมและรายด้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 182 คน จาก 182 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 33 คน ขนาดกลาง จำนวน 94 คน และโรงเรียนขนาดเล็ก 55 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้ผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 30 คน ขนาดกลาง จำนวน 75 คน และโรงเรียนขนาดเล็ก 48 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับพฤติกรรมการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 จำนวน 45 ข้อ และแบบปลายเปิดให้แสดงความคิดเห็นโดยเสรีเกี่ยวกับแนวทางลดความเครียด นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจพิจารณาความครอบคลุมเนื้อหาและหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ .87

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับพฤติกรรมการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 มีการค้นพบดังนี้

1. ระดับพฤติกรรมพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา

1.1 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 3 ด้าน โดยเรียงอันดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการพัฒนาวิชาชีพ ด้านการพัฒนาร่างกาย และด้านการพัฒนาจิตใจ เมื่อพิจารณาตามขนาดของโรงเรียนพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ อยู่ในระดับมาก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก อยู่ในระดับปานกลาง

1.2 ด้านการพัฒนาวิชาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก 5 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 10 ข้อ โดยเรียงอันดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ท่านมีการการนำผลการวิจัยมาใช้ปรับปรุงการบริหารงานอย่างเหมาะสม ท่านมีความรับผิดชอบผลอันเกิดจากการตัดสินใจของตนเอง ท่านพยายามฝึกฝนเพื่อให้เกิดความสามารถในการติดต่อประสานบุคคล และหน่วยงานอื่น เมื่อพิจารณาตามขนาดของโรงเรียนพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดกลาง อยู่ในระดับมาก ส่วนโรงเรียนขนาดเล็ก อยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ด้านการพัฒนาร่างกาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 14 ข้อ โดยเรียงอันดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ท่านมีการป้องกันการไม่ให้เป็นโรคติดต่ออยู่เสมอ ท่านมีการตรวจสุขภาพและการคัดกรองโรคเป็นประจำทุกปี และท่านฝึกฝนการพักผ่อน และนอนหลับอย่างพอเพียง ท่านสามารถพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับการพัฒนาสมรรถภาพทางกาย เมื่อพิจารณาตามขนาดของโรงเรียนพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ อยู่ในระดับมาก ส่วนโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็กโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

1.4 ด้านการพัฒนาจิตใจ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 11 ข้อ โดยเรียงอันดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ท่านได้ฝึกการแผ่เมตตาจิตให้ทุก ๆ สิ่งด้วยความบริสุทธิ์ใจ ท่านฝึกการปฏิบัติตนในการรักษาศีลอย่างสม่ำเสมอ และท่านสามารถฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้ที่ยอมรับความเป็นจริงในชีวิตของตน เมื่อพิจารณาตามขนาดของโรงเรียนพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดกลาง อยู่ในระดับมาก ส่วนโรงเรียนขนาดเล็ก อยู่ในระดับปานกลาง

2. การเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา

2.1 โดยรวม ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีพฤติกรรมพัฒนาตนเอง แตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ เมื่อทดสอบรายคู่ พบว่า โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดกลางกับขนาดเล็ก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดกลาง ผู้บริหารมีพฤติกรรมพัฒนาตนเองไม่แตกต่างกัน

2.2 ด้านการพัฒนาวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีพฤติกรรมพัฒนาตนเอง แตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ เมื่อทดสอบรายคู่ พบว่า โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดกลางกับขนาดเล็ก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดกลาง ผู้บริหารมีพฤติกรรมพัฒนาตนเองไม่แตกต่างกัน

2.3 ด้านการพัฒนาร่างกาย ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีพฤติกรรมการพัฒนาตนเอง แตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ เมื่อทดสอบรายคู่ พบว่า โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดกลางกับขนาดเล็ก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดกลาง ผู้บริหารมีพฤติกรรมการพัฒนาตนเองไม่แตกต่างกัน

2.4 ด้านการพัฒนาจิตใจ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีพฤติกรรมการพัฒนาตนเอง แตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ เมื่อทดสอบรายคู่ พบว่า โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดกลางกับขนาดเล็ก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดกลาง ผู้บริหารมีพฤติกรรมการพัฒนาตนเองไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 โดยเรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ในแต่ละด้าน พบว่า

3.1 ด้านการพัฒนาวิชาชีพ ควรมีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยมาใช้ปรับปรุงการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ ควรมีการศึกษาความรู้เพื่อป้องกันการผิดวินัยของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ควรจัดหากองทุนเพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

3.2 ด้านการพัฒนาร่างกาย ควรมีการส่งเสริมการตรวจสุขภาพและการคัดกรองโรคเป็นประจำทุกปี ควรจัดกิจกรรมการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยอย่างต่อเนื่อง ควรจัดงบประมาณเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในสถานศึกษา

3.3 ด้านการพัฒนาจิตใจ ควรจัดเวลาในการสนทนาธรรมอย่างสม่ำเสมอ ควรจัดกิจกรรมการส่งเสริมการฝึกสมาธิอย่างสม่ำเสมอ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในเรื่องการลดภาวะความเครียดในการทำงานอย่างเหมาะสม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ทั้งโดยรวมและรายด้าน

1.1 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 3 ด้าน โดยเรียงอันดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการพัฒนาวิชาชีพ ด้านการพัฒนาร่างกาย และด้านการพัฒนาจิตใจ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า แนวทางการดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษาได้มุ่งเน้นพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ โดยกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาบุคลากรของ

สถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารโรงเรียน เพื่อนำไปสู่ความเป็นมืออาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์การดำเนินงานการปฏิรูปของกระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 27 – 28) ที่สนับสนุนให้ผู้บริหารโรงเรียนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

1.2 ด้านการพัฒนาวิชาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก 5 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 10 ข้อ โดยเรียงอันดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ท่านมีการการนำผลการวิจัยมาใช้ปรับปรุงการบริหารงานอย่างเหมาะสม ท่านมีความรับผิดชอบผลอันเกิดจากการตัดสินใจของตนเอง ท่านพยายามฝึกฝนเพื่อให้เกิดความสามารถในการสามารถในการติดต่อประสานบุคคล และหน่วยงานอื่น ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารโรงเรียนในปัจจุบันที่ยึดโรงเรียนเป็นฐาน (School Base Management) กล่าวถึง การเป็นผู้นำโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประกอบกับผู้บริหารได้เห็นความสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพของตนเอง ให้มีความรู้ ทักษะ และความชำนาญในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ทัดเทียมกับโรงเรียนอื่นจึงมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติที่จะทำให้โรงเรียนที่ตนเองบริหารอยู่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ประกอบกับความต้องการที่จะพัฒนาวิชาชีพตนเองให้เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงกฎหมายทางการศึกษาใหม่ที่ออกมา เช่น การขอรับใบประกอบวิชาชีพผู้บริหารซึ่งสอดคล้อง ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548 : 30) หมวด 7 มาตรา 52 ที่ส่งเสริมให้มีระบบกระบวนการผลิตการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมในการเป็นวิชาชีพชั้นสูง

1.3 ด้านการพัฒนาร่างกาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 14 ข้อ โดยเรียงอันดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ท่านมีการป้องกันการไม่ให้เป็นโรคติดต่ออยู่เสมอ ท่านมีการตรวจสุขภาพและการคัดกรองโรคเป็นประจำทุกปี และท่านฝึกฝนการพักผ่อน และนอนหลับอย่างพอเพียง ท่านสามารถพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับการพัฒนาสมรรถภาพทางกาย ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารได้มองเห็นความสำคัญของการดูแลสุขภาพของตนเองให้แข็งแรงอยู่เสมอ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ไม่มีโรคประจำตัว มีการตรวจสุขภาพ ตลอดจนการเลือกออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย ทั้งนี้เพราะมีความเชื่อว่า ถ้าผู้บริหารมีร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บแล้วผู้บริหารจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเกิดผลดีต่อการจัดการศึกษาในความรับผิดชอบโดยรวมต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 27 –

28) กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารควรรู้จักบริหารสุขภาพของตนเองให้อยู่ในสภาพที่ดีอยู่เสมอ เพื่อจะได้ใช้ทำงานได้เต็มที่อันจะส่งผลให้ประสบผลสำเร็จในการทำงานได้เป็นอย่างดี

1.4 ด้านการพัฒนาจิตใจ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 11 ข้อ โดยเรียงอันดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ท่านได้ฝึกการแผ่เมตตาจิตให้ทุก ๆ สิ่งด้วยความบริสุทธิ์ใจ ท่านฝึกการปฏิบัติตนในการรักษาศีลอย่างสม่ำเสมอ และท่านสามารถฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้ที่ขอมรับความเป็นจริงในชีวิตของคน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาจิตใจในการทำงานสำหรับผู้บริหารสามารถช่วยให้ผู้บริหารละเอียดรอบคอบ มีสมาธิในการทำงาน ตลอดจนใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารงาน ดังนั้นนอกจากการพัฒนาตนเองด้านจิตใจของผู้บริหารจะช่วยให้ผู้บริหารแก้ปัญหาในตนเองได้แล้วยังสามารถนำมาใช้ในการบริหารบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ คณีย์ ดุลาบดี (2537 : 45) ที่กล่าวว่า ผู้บังคับบัญชาที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีความอ่อนโยนพอสมควร มีความรักความสนใจต่อคนทั่วไป มีอารมณ์ขันไม่วางตัวสูงหรือทำตัวเดียดจันเกินไป

2. เมื่อเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า โดยรวม ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีพฤติกรรมการพัฒนาตนเอง แตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน เมื่อทดสอบรายคู่ พบว่า โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดกลางกับขนาดเล็ก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดกลาง มีบุคลากรมาก วัสดุครุภัณฑ์ และอยู่ในชุมชนขนาดใหญ่ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาตนเองอยู่ในระดับมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนขนาดเล็ก และมีบุคลากรจำนวนน้อย จึงส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กมีพฤติกรรมพัฒนาตนเองแตกต่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดกลาง ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดกลาง ผู้บริหารมีพฤติกรรมพัฒนาตนเองไม่แตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดกลางมีบุคลากร วัสดุครุภัณฑ์และตั้งอยู่ในชุมชนที่ใกล้เคียงกัน จึงส่งผลให้ผู้บริหารในโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดกลางมีพฤติกรรมพัฒนาตนเองไม่แตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิคม นามบุญเรือง (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการและวิธีการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดกลางกับขนาดเล็ก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่กับขนาดกลาง มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการศึกษาระดับการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีระดับการพัฒนาตนเอง ด้านการพัฒนาจิตใจมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความตระหนักในการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานทั้งตนเอง และส่งเสริมบุคลากรให้มีการพัฒนาด้านจิตใจและคุณธรรมวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เช่น การฝึกสมาธิ การปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

1.2 จากผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีระดับการพัฒนาตนเองในเรื่อง การฝึกฝนความเป็นมิตรจริงใจกับทุก ๆ คน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้นเห็นควรให้ผู้บริหารได้ฝึกฝนในเรื่องการเสียสละเพื่อส่วนรวม เพราะจะได้เป็นแบบอย่างในเรื่องวัฒนธรรมที่ดีในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรอื่น ๆ และสภาพแวดล้อมของงานที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา เช่น เพศ ประสบการณ์ในการทำงาน เป็นต้น

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาตนเองของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษา และลักษณะของงานที่ปฏิบัติจริง

2.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรส่งเสริมการวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างสูงสุด